

ONDUBBELZINNIG KIEZEN VOOR ERKENNING

Vlaams Parlement en welzijnssector geven slachtoffers historisch misbruik erkenning en bieden hen excuses aan

Fons GEERTS¹

Op 2 april 2013 keurde het Vlaams Parlement unaniem een resolutie goed die slachtoffers van historisch geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in Vlaanderen erkent. Deze resolutie bevat een reeks aanbevelingen aan de Vlaamse Regering om de slachtoffers te erkennen, te sensibiliseren rond de problematiek en maatregelen te nemen om geweld en misbruik in de toekomst te voorkomen. Om aan deze aanbevelingen een krachtig signaal te verbinden, bood het Vlaams Parlement op 22 april publiekelijk zijn excuses aan de slachtoffers van historisch geweld en misbruik aan. De welzijnssector en Vlaams minister Vandeurzen sloten zich hierbij aan.

Wat vooraf ging

Na persberichten over historisch misbruik en geweld in jeugd- en onderwijsinstellingen in het voorjaar van 2013, stelde de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Jo Vandeurzen, een panel van experts aan, die eind 2013 twee rapporten met aanbevelingen voorstelden. Het rapport "Ondubbelzinnig kiezen voor erkenning" bevat beleidsaanbevelingen voor

een passende aanpak van 'historisch' misbruik en geweld in jeugd- en onderwijsinstellingen in Vlaanderen. Een centraal aandachtspunt daarbij is de erkenning van het ervaren leed. Het rapport van het experimenteel projectteam inzake "misbruik in gezagsrelaties" bevat beleidsaanbevelingen die een betere aanpak van dergelijk misbruik moeten mogelijk maken.

De Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding van het Vlaams Parlement besprak in februari 2014 deze rapporten, wat resulteerde in een resolutie van de dames Katrien Schryvers, Else De Wachter, Lies Jans, Cindy Franssen, Mia De Vits, Helga Stevens en Vera Jans "betreffende de erkenning van slachtoffers van historisch geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in Vlaanderen en het omgaan met geweld in het algemeen" (Parl. St. 2475 (2013-2014)). Deze resolutie beoogt naast de erkenning van slachtoffers uit het verleden, ook de sensibilisering rond de problematiek en het nemen van maatregelen om geweld en misbruik in de toekomst te voorkomen. De plenaire vergadering van het Vlaams Parlement keurde de resolutie op 2 april 2014 unaniem goed. Het Vlaams Parlement ver-

1 De auteur is eindredacteur van het Tijdschrift voor Welzijnswerk. Deze bijdrage is samengesteld met de verschillende documenten uit de persmap van 22 april 2014. Contact: fons.geerts@vlaamswelzijnsverbond.be.

bindt er zich toe om, in dialoog met de Vlaamse Regering, blijvend in te zetten op het realiseren van deze resolutie.

Een van de bepalingen ervan luidt: "Diverse acties, zowel op het niveau van de betrokken instellingen als op de verschillende overheids-niveaus, moeten het leed van de slachtoffers publiekelijk erkennen (bijvoorbeeld een vermelding op de website van de betrokken instellingen, een permanente tentoonstelling of een symbool naar analogie van het Vlinderproject tegen zinloos geweld)."

Publieke excuses op een publieke plaats

Om in deze context een krachtig signaal van erkenning aan de slachtoffers van historisch misbruik en geweld te geven, heeft het Vlaams Parlement op 22 april 2014 bij monde van voorzitter Jan Peumans publiekelijk zijn excuses aangeboden. De brief die deze excuses formuleert krijgt een zichtbare plaats in het Vlaams Parlement: als permanent teken van verontwaardiging, als een blijvende oproep om niet te vergeten. We nemen de tekst hieronder integraal over.

"Het aangetoonde fysiek, psychisch en seksueel geweld op kinderen en jongeren in jeugd- en onderwijsinstellingen in de periode 1930 tot 1990 raakt het Vlaams Parlement diep. Uit de vele verhalen van mensen die de buitengewone moed vonden te spreken over hun ervaringen, blijkt duidelijk dat steunfiguren in jeugd- en onderwijsinstellingen zich grensoverschrijdend hebben gedragen en nodeloos geweld hebben gebruikt. Het Vlaams Parlement betreurt dat net zij die werden toevertrouwd aan de zorg van een instelling of een internaat omdat ze thuis niet de bescherming kregen die ze nodig hadden, slachtoffer zijn geworden van geweld en misbruik.

”Net zij die werden toevertrouwd aan de zorg van een instelling of een internaat omdat ze thuis niet de bescherming kregen die ze nodig hadden, zijn slachtoffer geworden van geweld en misbruik.”

Het feit dat slachtoffers vaak niet geloofd werden, heeft de impact van het trauma nog versterkt. Het is onmiskenbaar dat het geweld en het misbruik slachtoffers tot op vandaag scherp tekenen. Ontkenning en minimalisering van dit historisch misbruik staan de verwerking ervan in de weg. Daarom wil het Vlaams Parlement uitdrukkelijk stellen dat het dit geweld en misbruik onaanvaardbaar en verwerpelijk vindt.

Om die reden biedt het Vlaams Parlement publiekelijk zijn verontschuldigen aan voor deze wanpraktijken. Het Vlaams Parlement wil op die manier het ervaren leed formeel erkennen. Het Vlaams Parlement verbindt er zich ook toe om, in dialoog met de Vlaamse regering, blijvend in te zetten op initiatieven die bijdragen tot de verwerking van het historisch misbruik, zowel collectief als in individuele situaties. Het Vlaams Parlement blijft zich verder engageren om geweld, in het bijzonder ten aanzien van kinderen en jongeren, te voorkomen en krachtdadig aan te pakken.

Het Vlaams Parlement geeft zijn verontschuldigen en engagement een zichtbare plaats, als permanent teken van verontwaardiging en als een blijvende oproep om niet te vergeten. Het Vlaams Parlement heeft diep respect voor al wie gekwetst zoekt om het geweld en het misbruik een plaats te kunnen geven. Tot slot drukt het Vlaams Parlement zijn waardering uit voor ieder die de kracht vond of vindt om de stilte te doorbreken."

De brief werd ondertekend door Jan Peumans, Voorzitter van het Vlaams Parlement en de hoofdinieners van de resolutie, Vlaams Volksvertegenwoordigers Katrien Schryvers, Else De Wachter en Lies Jans.

Een getuigenis en een expertenrapport

Voor de openbare lezing van de brief met verontschuldigungen, had Maikel Van Hattum de misbruiksituaties uit het verleden in herinnering geroepen. Hij deed dat met de woorden die zijn moeder Lily, die vorig jaar in een krantenartikel getuigde over haar misbruik, opgeschreven had. Op deze manier werd hij de spreekbuis van alle slachtoffers en overlevers van historisch misbruik. Het werd een pakkend getuigenis, met veel waardigheid gebracht, wat het contrast met de vernederingen uit het verleden niet groter kon maken. Het was haar getuigenis dat heel wat mensen geholpen heeft de schaamte te doorbreken en op hun beurt te getuigen voor het expertenpanel dat minister Vandeurzen oprichtte en dat onder leiding van Peter Adriaenssens de verhalen van zo'n 200 volwassen Vlamingen hoorde.

Ook kinderpsychiater Peter Adriaenssens voerde als voorzitter van de expertengroep het woord. Hij stelde dat slachtoffers en overlevers vooral hun verhaal willen kunnen vertellen en daarbij emotionele steun moeten krijgen en erkenning. En hij onderstreepte hoe belangrijk het voor de slachtoffers is om na al die jaren (het gaat hier over historisch misbruik dat plaats had voor 1990, en dus om mensen van wie de leeftijd varieert van 38 tot 85 jaar) nog publieke verontschuldigungen te krijgen, ook al zijn de feiten juridisch verjaard.

In het rapport wordt verwezen naar twee interventies die, zo blijkt uit onderzoek én de ervaring in de expertengroep, het verschil maken voor

slachtoffers. Bij een interventie ten aanzien van mensen die als kind grensoverschrijdende feiten meegemaakt hebben, lijkt het er vaak op dat ze alleen met de wet te maken hebben, namelijk de vraag of regels overtreden werden, of het bewijsbaar is en of er al dan niet verjaring ingetreden is. Peter Adriaenssens wees erop dat dit erg pijnlijk is voor de slachtoffers, want "zij leven dagelijks met de gevolgen van wat ze meegemaakt hebben. Als kind hebben ze door die feiten vertrouwen in andere mensen verloren. Dat is een aantasting van het basisweefsel van hun ontwikkeling en van onze gemeenschap." Daarom is het belangrijk dat het Parlement door deze erkenning duidelijk maakt dat wat gebeurde niet louter met de regel van de wet te maken heeft, maar een schending was en is van de rechten van een mens.

"Daarnaast hebben slachtoffers er nood aan dat de verantwoordelijkheid gelegd wordt waar die thuishoort: bij zij die voor hen hadden moeten zorgen. Dat moet ondubbelzinnig zijn. Slachtoffers zijn passief, ze zwijgen uit angst, schaamte, of om hun ouders geen schuldgevoel te geven. Ze twijfelen levenslang of ze toch als kind zelf niet actie hadden moeten ondernemen. Dat passieve ondermijnt de geestelijke gezondheid, maakt hun risico groter op depressie, zelfmoordgedachten, op slechte zelfzorg met grotere kans op chronische ziekten. Het tegengif hiervoor is wat vandaag gebeurt. Hier wordt gezegd: dergelijke feiten hadden nooit mogen gebeuren, wij houden geen beroepsgroepen een hand boven het hoofd als ze misbruik plegen."

„Slachtoffers hebben er nood aan dat de verantwoordelijkheid gelegd wordt waar die thuishoort: bij zij die voor hen hadden moeten zorgen. Dat moet ondubbelzinnig zijn.“

Publieke erkenning met een aanbod van heling zorgt ervoor dat het beter gaat met slachtoffers, én het blijkt ook een katalysator te zijn die bijdraagt tot een veiligere zorg en opvang van kinderen: "Praten over de pijnlijke dingen die je meemaakte is niet wat wij gewoon zijn. Niet in onze families, niet in de samenleving. Het doorbreken van de stilte blijkt plegers van grensoverschrijdend gedrag naar kinderen te stoppen. Nu de inspanning doen om waardig een plaats en erkenning te geven aan slachtoffers van toen, is een krachtig signaal aan ieder die vandaag een verantwoordelijkheid heeft naar jongeren, dat er geen tolerantie kan zijn." Daarom adviseerde de werkgroep dat er een onafhankelijk Vlaams forum komt, waar individuele slachtoffers terecht kunnen met hun verhaal, en waar aangepaste zorg bemiddeld kan worden.

Excuses voor historisch misbruik in voorzieningen

Dit signaal werd ook gegeven door Frank Cuyt, directeur van het Vlaams Welzijnsverbond, die namens de koepelorganisaties Zorgnet Vlaanderen, VSO en Vlaams Welzijnsverbond de excuses van de zorg- en welzijnssector voor het historisch misbruik in voorzieningen uitsprak. We nemen hieronder eveneens de integrale tekst over.

"We kunnen er niet omheen, en mogen er niet over zwijgen. Misbruik en geweld komt voor in allerlei welzijns- en zorgvoorzieningen, in pedagogische en therapeutische relaties, in het verleden en het heden. En we moeten er alles aan doen om het in de toekomst te vermijden. Het verleden kunnen we niet ongedaan maken, hoe graag we ook zouden willen. Het enige wat we kunnen doen is deemoedig het hoofd buigen en onze oprechte excuses uitspreken voor zoveel zwaar onrecht, dat kwetsbare mensen – vaak nog kinderen – aangedaan werd.

Wat opviel in de verhalen is dat slachtoffers worstelden (en nog steeds worstelen) met schaamte, en niet met hun verhaal naar buiten kwamen (en er nog steeds niet mee naar buiten durven komen) uit vrees niet geloofd te worden. Het is erg om hier te moeten toegeven dat hun vrees terecht was. Vooral erg voor henzelf, maar ook erg voor de hulpverleners die hen in hun kwetsbaarheid als hulpvrager verkeerd begrepen en verkeerd behandeld hebben. Zij hebben gefaald, want ze hebben het misbruik niet gezien – soms misschien ook niet willen zien – en ze hebben het niet (kunnen) voorkomen.

We hebben te lang gezwegen, we hebben te laat het verdriet van de slachtoffers gezien, we beseffen nu pas hoe moeilijk dit alles voor hen was, en na al die jaren nog steeds is. Daarom is het belangrijk dat we als samenleving in het algemeen en als zorgsector in het bijzonder, ook na al die jaren, aan de slachtoffers van historisch misbruik en aan hun omgeving kanalen bieden waar ze met hun verhaal terecht kunnen. Dat moet kunnen bij vertrouwenspersonen in de voorzieningen zelf, maar ook bij onafhankelijke hulpverleners van Vertrouwenscentra Kindermishandeling, Centra voor Algemeen Welzijnswerk en Tele-Onthaal, of het laagdrempelige meldnummer 1712.

De zorg voor de slachtoffers (en hun omgeving) moet onze eerste zorg zijn en blijven. Al de personen die aan onze zorg toevertrouwd zijn, en vaak nergens anders terecht kunnen (dus ook letterlijk van deze zorg afhankelijk zijn), hebben recht op de beste zorgen en de beste begeleiding. Dit moet op professionele wijze gebeuren, met respect de voor privacy en voor de eigen weg die mensen willen gaan, en volgens de beste professionele standaarden. Tegelijk moet dit op een warme en open manier gebeuren, waarbij vertrouwelijkheid en nabijheid kansen krijgen. Ook al weten we dat de grens tussen vertrouwelijkheid en geheimhouding en tus-

sen nabijheid en grensoverschrijding smal is, toch mag dit geen pleidooi inhouden voor een koude, afstandelijke zorg of voor overdreven controle, waardoor alle spontaniteit en menselijkheid verdwijnt.

Hulpverleners moeten in hun opleiding meer handvatten krijgen om met moeilijke situaties om te gaan en moeten zich bewust zijn van de machtspositie waarin ze zich bevinden, en die de mogelijkheid van machtsmisbruik insluit. Ze moeten de kans krijgen zich hierin te laten begeleiden in de eigen teams en ze moeten de kans krijgen om de hoge waarden die ze voor zichzelf en voor hun werkomgeving stellen, ook in de praktijk waar te maken. Dit is niet alleen een kwestie van procedures, maar vooral van een mentaliteit van openheid en bespreekbaarheid. Dit moet ervoor zorgen dat mensen nooit meer het gevoel hebben dat ze met hun verhalen over misbruik niet bij hun hulpverleners terecht kunnen.

” **We zijn het aan onszelf en de samenleving, en vooral aan de duizenden mensen die aan onze zorg en ondersteuning toevertrouwd zijn, verplicht om al het mogelijke te doen om misbruik en grensoverschrijdend gedrag in de toekomst te voorkomen.** “

Het is goed dat het Vlaams Parlement dit initiatief neemt en dat we bij dit publieke moment kunnen aansluiten om, namens de ganse voorzieningensector, openlijk onze excuses aan te bieden voor wat er in het verleden fout gelopen is. Dit mag in de toekomst niet meer gebeuren. We zijn het aan onszelf en de samenleving, en vooral aan de duizenden mensen die aan onze zorg en ondersteuning toevertrouwd zijn, verplicht om al het mogelijke te doen om misbruik

en grensoverschrijdend gedrag in de toekomst te voorkomen. We sluiten ons wat dit betreft zeker aan bij de aanbevelingen in de resolutie en zullen als koepelorganisaties onze leden hierop regelmatig aanspreken, en hen ondersteunen via (ethische) adviezen, informatie en vorming.”

Erkenning, steun en herstel

In zijn speech stelde Jo Vandeurzen, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, dat erkenning, steun en herstel de kernwoorden zijn: slachtoffers en overlevers van historisch misbruik hebben zeer duidelijk gemaakt dat ze dat nodig hebben. Hij hoopt dat de excuses van het Vlaams Parlement deze erkenning kan bieden, steun kan geven en bijdragen tot het herstel van iedereen die getroffen werd door het historisch misbruik en geweld in de jeugd- en onderwijsinstellingen. Deze excuses mogen echter geen loze woorden zijn, ze moeten extra kracht krijgen door daden en acties om de strijd tegen geweld en misbruik te versterken en verder te zetten.

In dit verband verwees hij naar de oprichting van het **meldpunt 1712** voor geweld, misbruik en kindermishandeling. Op basis van onderzoek van Kind en Samenleving worden er scenario's uitgewerkt om het meldpunt 1712 kindvriendelijker te maken en af te stemmen met Awel, de vroegere kinder- en jongerentelefoon. Een andere aanbeveling betreft het uitbouwen van chatmogelijkheden. Samen met het Guislain-Museum in Gent werkt men een **tentoonstelling** uit, die toegespitst is op het thema van historisch misbruik, en die vanaf 21 november 2014 zal te bezichtigen zijn.

Verder onderzoekt men de oprichting van een **onafhankelijke raad voor het historisch misbruik**, zoals gevraagd door de expertengroep. Deze raad moet naar het verhaal van slachtof-

fers en overlevers luisteren, hen erkenning geven en waar nodig bemiddelend optreden naar de betrokken voorzieningen of instellingen waar het historisch misbruik plaatsvond. Tenslotte wil men in samenspraak met justitie een **gemandateerde werkvorm** creëren om in de toekomst op een onafhankelijke manier gevolg te geven aan meldingen over misbruik in actuele gezagsrelaties. Deze moet bevoegd zijn om de situatie van grensoverschrijding of misbruik te stoppen, de noden van slachtoffers te lenigen, en het risico op nieuw misbruik te verminderen.

In zijn toespraak stelde de minister dat de strijd tegen misbruik in instellingen en gezagsrelaties niet alleen een zaak is van de Vlaamse overheid, maar dat er ook overleg nodig is met de federale ministers van Justitie, Volksgezondheid, Binnenlandse Zaken en Gelijke kansen. In dit verband verwees hij onder meer naar de erkenning van de beroepstitel van de psychotherapeut en initiatieven in het kader van de politie. Verder verwees hij naar de Engagementsverklaring ter bescherming van de seksuele integriteit van minderjarigen in het onderwijs, de sport, de jeugdsector, de jeugdhulp en de kinderopvang, die op 29 februari 2012 in het Vlaams Parlement door vertegenwoordigers van deze sectoren ondertekend werd, en naar diverse vormingsinitiatieven

voor medewerkers in de brede jeugdhulp en de belerende sectoren, zoals magistratuur, hogescholen, OCMW's, politie...

Tot slot stelde de minister dat we als samenleving alerter moeten zijn, en mechanismen moeten installeren die ervoor zorgen dat zulke situaties niet meer kunnen gebeuren. Dat gebeurt onder meer via het kwaliteitsdecreet voor de welzijns- en gezondheidssectoren.

Dit mag nooit meer gebeuren!

We sluiten ons dan ook aan bij zijn besluit: "Vandaag stellen we vast dat er bij iedereen een ernstig en breed draagvlak leeft om de problematiek van misbruik en geweld in voorzieningen en instellingen in de komende jaren verder te bestrijden en erkenning en herstel te bieden. Dat is mogelijk dankzij de rapporten die we daarover kregen, het werk van vele experts en stakeholders, maar vooral dankzij de krachtige boodschap die slachtoffers en overlevers gegeven hebben. We durven erop rekenen dat dit belangrijke werk in de toekomst met moed, ziel en deskundigheid voortgezet zal worden. Dat zijn we aan de slachtoffers verplicht."